

Die formidabele DC Boonzaier

Outodidak, virtuoos, connoisseur

DR FRANCOIS VERSTER

Kultuurhistorikus en argivaris,
Wes-Kaapse Argiefdiens

In 2005, toe die 100-jarige herdenking van TO Honiball se geboortedag gevier is, was sy eens meer bekende voorganger; DC Boonzaier reeds 55 jaar oorlede. Geskiedkundiges, kunssinniges, kultuurkenners en joernaliste onthou hom steeds as die eerste en mees gevreesde van **Die Burger** se Groot Drie; die drietal gedugte spotprenttekenaars wat sedert die koerant se ontstaan in 1915 die draak steek met veral politieke se *foibles & follies* - DC Boonzaier, TO Honiball en FJ (Fred) Mouton.

In die artikel oor Gregoire Boonzaier (**Kaapse Bibliotekaris** Julie/Augustus 2006) word DC Boonzaier bestempel as 'n man wat 'n groot invloed op sy seun Gregoire en ook etlike ander groot name in ons kunstgeskiedenis

uitgeoefen het. Behalwe vir die feit dat hy 'n ereplek as bona fide kunstenaar verdien het, het hy nie net sy merk op die politici gelaat wat onder sy dodelike pen deurgeloopt het nie - hy word bestempel as die man wat Louis Botha se politieke loopbaan feitlik eiehandig beeindig het - maar het hy ook diep spore getrap op die gebied van die uitvoerende kunste, as amateur-toneelspeler; maar veral as kritikus en beskermheer van die kunste.

Daniel Cornelis Boonzaier is op 11 November 1865 op die plaas Patatsfontein naby Carnarvon gebore. Sy vader WDC Boonzaier is afkomstig uit Houtbaai en sy moeder YMA de Waal het in Durbanville grootgeword. In 1880 is die sestienjarige DC Boonzaier na Kaapstad, waar hy vir etlike jare staatsamptenaar was. In 1884 het sy eerste spotprent in die humoristiese blad **The Knobkerrie** verskyn. In 1899 bedank

hy uit die staatsdiens, werk vir verskeie koerante en in 1915 geluk dit hom om 'n vaste betrekking by die nuutgestigte **De Burger** (later **Die Burger**) te bekom. In 1899 is hy met sy niggie Maria (Nooy) Boonzaier getroud. Vier kinders is uit die huwelik gebore.

Boonzaier het tuis Engels gepraat, maar sy simpatie was beslis by die Afrikaner-gemeenskap. Hy het dus 'n politieke tuiste gevind by **De Burger** en met mening ingeklim onder Botha en Smuts. Beide hierdie gerespekteerde oud-Boeregeneraals is bespottlik uitgebeeld, met elke tegniek tot die beskikking van die grafiese joernalis, soos gesigsuitdrukings, lyftaal, metafore, sinspeling en simboliek. Van beide Boonzaier en Honiball is gesê dat hul spotprente meer mense beïnvloed het as die mees intellektuele redaksionele artikels, maar DC Boonzaier was ongetwyfeld die doyen van politieke spotprenttekenaars in Suid-Afrika. Sy talent as tekenaar en satirikus het aan hom, die plattelandse seun met 'n skraps geleerdheid en geen kunsopleiding nie, (Honiball en Mouton is wel as handelskuns-tenaars opgelei), internasionale bekendheid besorg; iets wat sy genoemde opvolgers nouliks beskore is, veral weens die politieke bestel waarmee hulle steeds geassosieer word.

J du P Scholtz, wat 'n persoonlike vriend van Boonzaier was, het in sy boeke, **DC**

Links bo: Skildery van DC Boonzaier deur Moses Kottler

Links: Karikatuur van DC Boonzaier deur TO Honiball

Onder: (Lnr) M Kottler, DC Boonzaier, Gregoire Boonzaier en Sangiro

Boonzaier en Pieter Wenning: verslag van 'n vriendskap (1979) en **Oor skilders en skrywers** (1973), wel heelwat inligting aangaande Boonzaier neergepen, dog bly dit interessant om steeds meer oor hierdie komplekse karakter uit te vind. En hoe meer mens oor hom lees, hoe meer wonder jy: hoe is dit moontlik dat hierdie fynbesnaarde mens terselfdertyd so brutaal egosentries kon wees. Hy het, byvoorbeeld, gesê dat hy nie belangstel om sy nuutgebore kleinkind te sien nie. 'Take it away. I don't want to see it.'

Boonzaier was 'n sensitiewe seun wat van kleins af geteken het en weens sy mooi handskrif het hy 'n pos in die kantoor van die Weesheer in Kaapstad bekom. Mens kan bloot spekuleer daaroor dat sy renons in kinders spruit uit die waarskynlike spot

en gebrek aan begrip wat hy van ander kinders moes verduur tydens sy jeugjare. Toe Churchill gesê het dat Rusland 'n 'riddle wrapped in a mystery inside an enigma' is, kon hy net sowel vir Boonzaier daarby ingesluit het - geen wonder laasgenoemde was so lief vir Russiese skrywers (veral Chekov en Tolstoy) nie.

Dalk lê die antwoord minstens gedeeltelik in sy kampvegterskap vir die arm Boer; verslete maar nooit verslaan nie, wangevoed en gebrekkig opgevoed, maar steeds strewend na selfverbetering en welvaart. Boonzaier het 'n obsessiewe drang na selfverbetering openbaar - om te bewys dat sy oorsprong beskeie mog wees, maar hy egter van adellike inbors was. Hy het die Engelse Jingoïste en Joodse kapitaliste dalk kwalik geneem vir die armoede waarin soveel van sy volksgenote verkeer het, veral na die Tweede Vryheidsoorlog (nou meer bekend as die 'South African War'), maar ook mismoedig gestaan weens sy tyd- en volksgenote se apatie jeens die kunste. Dit was juis Boonzaier se strewende om die kunste te bevorder (ook sou dit sy seun Gregoire se strewende word) wat

hom van die meerderheid van sy mede-Kaaplanders onderskei het.

Boonzaier se grootste kruis was dat hy weens geldtekort nie in sy behoefte aan kuns en literatuur kon voldoen nie en daarom het sy gesin soms erg tekort gehad in basiese lewensmiddele, sodat die pater familias 'n (uit noodsaak goedkoop) skildery of beeldhouwerk kon aanskaf. Hy het wel 'n goeie oog vir kwaliteit gehad en selde iets gekoop wat nie 'n winskoop was nie. So het hy ware talent herken en kunstenaars wat miskien nooit bekend sou word nie, gehelp om kopers vir hul werke te kry. Boonzaier het ook aanmoediging op ander maniere verskaf - ten spyte van sy fanatiese aandrag op privaatheid (hy was skaam vir hul armoede bowenal) - nie eens die vryers van sy twee dogters is toegelaat om die Boonzaier huis te besoek nie. Hulle het agter bosse weggekruip totdat mevrou Boonzaier hulle ná die oubaas se vertrek ingelaat het!

Boonzaier het min dinge so hoog aangeslaan as die geselskap van mede-intellektueles en daarom het hy so dikwels as hy kon na die huise van kreatiewe mense en hul geesgenote gegaan, asook na koffiewinkels en hulle selfs na sy eie huis genooi. Nogtans het min mense hierdie eer gehad, byvoorbeeld, die skrywer AA Pienaar (alias Sangiro) en die kunstenaars Anton van Wouw, Moses Kottler en Pieter Wenning. Boonzaier het laasgenoemde twee immigrante gehelp om hul kuns te kan beoefen en uiteindelik van die sterre in ons kunshemel te word.

Hoewel Boonzaier geen liberaal was nie - hy het maar

Bo: Spotprent deur DC Boonzaier waarin hy Botha as 'n duttende ou man uitbeeld, terwyl Smuts na die landsbelange omsien

Bo links: Kottler se skildery van die Boonzaier-woning in Nuweland

Links: Boonzaier se karikatuur van Generaal Christiaan de Wet

Heel links: 'n Seldsame foto uit die Kaapstad Argief se versameling van DC Boonzaier in gesprek met Donovan, 'n mede-lid van die elitistiese Owl Club

langtand gebly aan abstrakte kuns - het hy tog waardering vir die meer moderne style van die destydse avant garde soos Monet, Cezanne en Van Gogh gehad en gretig kunsboeke en afdrukke (soms swak re-produksies) aangekoop. Hy het graag gesels met ingeligtes wat Europa besoek het om hul mening te verneem van oorspronklike werke wat hulle daar sou gesien het. Mense soos die hoogs intelligente Enslin du Plessis was 'n gunsteling bron in hierdie verband.

J du P Scholtz het opgemerk dat Boonzaier van mening was dat karikatuur-kuns 'n veel moeiliker kunsvorm is as wat die meeste mense besef. Volgens Scholtz was Boonzaier korrek in sy siening - indien nie, sou Boonzaier self nie vandag feitlik vergete geraak het nie. Boonzaier se impak op die politiek en op die belle époque van sy dag mag tans erken word, dog sy inwerking op ons kunsgekieenis is steeds nie volbring nie - Karel Schoeman onthul in 'n artikel (*Quarterly Bulletin*, Junie 2002, p.172) oor Nooy Boonzaier (1866-1948) dat hierdie twee interessante karakters albei dagboeke nagelaat het wat in die Suid-Afrikaanse Nasionale Biblioteek bewaar word. Schoeman meld ook dat DC s'n steeds '...grotendeels onontgin' [my vertaling] is. En hierin lê die voortsetting van laasgenoemde se impak: selfs uit die graf strek die invloed van een van die merkwaardigste mense wat hierdie nasie nog opgelewer het. Dit sal waarskynlik van iemand uit ons generasie afhang of Boonzaier se tekening - hierdie keer in woorde, nie beeldteks nie - van sy milieu en tydgenote 'ontgin' word.

Naskrif

Die Kaapstad Argiefbewaarplek se biblioteek huisves die omvattende Jeffreys-versameling, nagelaat deur mej MK Jeffreys, 'n leidende argivaris van haar tyd, asook 'n liefhebber van die kunste. Onder haar talle boeke oor kunstenaars tel ook versamelbundels van DC Boonzaier se spotprente en karikature, soos **SA News cartoons** (1904) en **My caricatures** (1912). Die lees van Jeffreys se versamelstukke het direk aanleiding gegee tot nie net 'n groter bewuswording van die kunste, wat pikurale humor insluit nie, maar was ook die inspirasie vir hierdie artikel. Die liefde van een persoon vir boeke maak so dikwels nuwe wêreldes oop vir ander. Dit is elke bibliofiel se plig om hierdie

tradisie voort te sit, want soos Jeffreys en Boonzaier se nalatenskap bewys het, verg dit soms niks meer as klein asemopies om 'n vlam lewendig te hou nadat groot geeste dit aangesteek het nie.

Tot dusver is 'n meestersgraad-tesis deur FS Liebenberg in 1989, naamlik, *DC Boonzaier in die artistieke lewe van die Kaapse Belle Époque* en 'n doktorsale proefskrif in 1988, deur DJ Kotze; *Die spotprente van DC Boonzaier in De Burger 1914-1924*. [verkorte titel] oor Boonzaier voltooi. Heelwat verwysings na hom is gemaak in verwante literatuur, soos in naslaan- en akademiese werke en nuusbladartikels, maar geen biografie is steeds saamgestel nie.

Bronneverwysings

Bekker, M. **Gregoire Boonzaier**.- Human, 1990.

Boonzaier, DC. **My caricatures**. 1912.

Boonzaier, DC. **Rand Faces**. 1915.

Kaapstad Argiefbewaarplek (AG 1103).

Muller, CFJ. **Sonop in die Suid: geboorte en groei van die Nasionale Pers, 1915-1948**.- NBB, 1990.

Schoeman, K. A human experience: the dairy of Nooy Boonzaier (*Quarterly Bulletin of the SA National Library*, Junie 2002, vol 54, no 4.)

Scholtz, J du P. **Moses Kottler: his Cape years**.- Tafelberg, 1976.

Scholtz, J du P. **Oor skilders en skrywers**.- Tafelberg, 1979.

Schoonraad, M. **Suid-Afrikaanse spot- en strookprentkunstenaars**.- CUM-Boeke, 1983.

Vernon, K. **Penpricks: the drawing of South Africa's political battlelines**.- Spearhead, 2000.

Verster, FP. 'n Kultuurhistoriese ontleding van pikurale humor, met besondere verwysing na die werk van TO Honiball (DPhil-proefskrif, Univ. Stellenbosch), 2003.

2006

Bo: Boonzaier gebruik die skilpad as simbool van konserwatisme (Jameson stuur Botha na goeddunke)

Bo links: Karikatuur van Boonzaier deur die kunstenaar Neville Lewis

Links: DC Boonzaier se beroemde 'tipekarikatuur', Hoggenheimer, die Joodse kapitalis, in beheer van sake, met 'n portret van generaal Louis Botha in die agtergrond